

FINDIK

Erdal SIRAY
Ziraat Y. Mühendisi
Fındık Araştırma İstasyonu, 2013

1. Giriş

Fındığın besleyici ve duyumsal özellikleri, onu gıda ürünleri içinde benzersiz ve ideal bir malzeme haline getirmektedir. Birçok araştırmacı, fındık tüketiminin insan beslenmesi üzerine olumlu etkileri olduğunu söylemiştir.

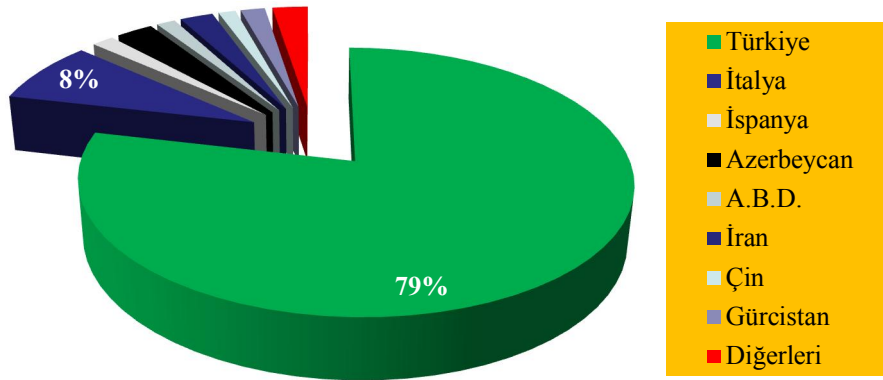
Türkiye fındık üretimi dünya fındık üretiminin yaklaşık 2/3 kadar olup, ekonomik anlamda Karadeniz sahil kuşağında yetiştirilmektedir. Yaklaşık 400 bin çiftçi ailesine fındık gelir sağlamaktadır.

Dünya fındık üretim ve ihracatında Türkiye'nin bu kadar büyük bir payı olmasına rağmen, bu üründen arzu edilen ölçüde yararlanıldığını söylemek mümkün değildir. Bunun iki temel nedeni vardır. Bunlardan birisi, işlenmiş fındık ürünleri üretim ve ihracatının çok düşük olmasıdır. İkincisi ise, geleneksel pazarımız olan AB pazarı dışına çok az çıkılmasıdır (Sıray, 2013).

Türkiye'de fındık üretimi 33 ilde yapılmasına karşın, üretimin tamamına yakın kısmı 6 ilde toplanmıştır. Bu iller; eski üretim bölgesi olarak adlandırılan Ordu, Giresun ve Trabzon ile yeni üretim bölgesi olarak adlandırılan Sakarya, Düzce ve Samsun illeridir (Fiskobirlik, 2013).

2. Dünyada Durum

Dünyada yaygın bir üretim alanına sahip olan fındığın üretim alanının yaklaşık %79'u Türkiye'de yapılmaktadır (Şekil 1).

Şekil 1. 2011 yılı Dünya fındık üretim alanı grafiği (ülke bazında)

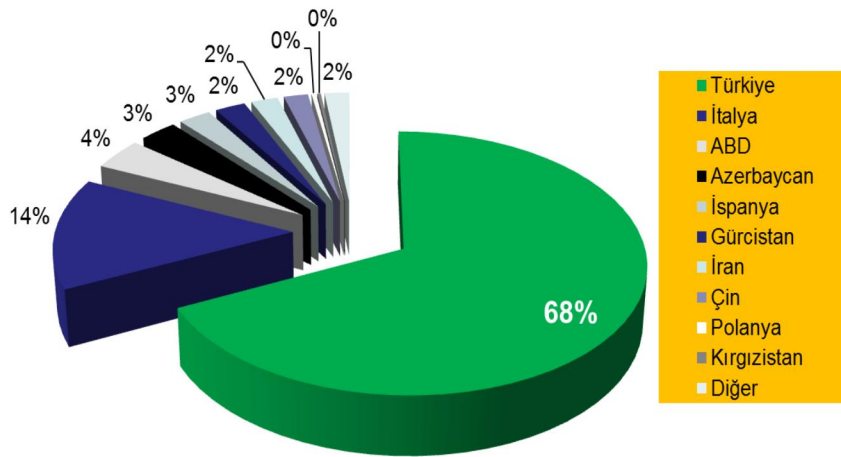
Dünya fındık üretimi incelendiğinde Türkiye'den sonra fındık üretimi en fazla İtalya'da yapılırken, Azerbaycan, İran, Gürcistan ve İspanya takip etmektedir. Özellikle Gürcistan, İran ve Azerbaycan'ın üretim alanlarında son yıllardaki artış da dikkat çekicidir (Çizelge 1).

Çizelge 1. Dünya fındık üretim alanları (ha)

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Türkiye	555.000	560.000	600.000	650.000	655.000	666.226	663.817	663.193	642.867	667.865	696.964
İtalya	68.419	68.742	68.113	67.506	67.743	69.685	72.314	71.050	70.526	55.904	70.492
İspanya	22.534	22.397	21.583	20.590	20.343	19.937	16.802	15.411	13.500	13.800	14.062
Azerbaycan	17.328	17.646	17.812	17.971	18.228	17.379	19.994	21.577	22.193	22.691	23.242
A.B.D.	11.736	11.817	11.331	11.493	11.453	11.453	11.574	11.493	11.614	11.736	11.938
İran	10.554	10.600	7.763	18.158	19.478	19.500	19.735	19.800	20.000	20.496	21.022
Çin	7.000	8.000	7.407	6.222	4.741	8.500	9.000	8.804	10.500	10.077	11.000
Gürcistan	4.969	4.915	5.500	4.600	9.000	13.000	12.000	10.000	12.000	15.000	15.500
Diğerleri	11.263	11.358	12.982	12.874	15.230	16.144	19.816	21.663	20.767	21.853	22.498
Dünya	708.803	715.475	752.491	809.414	821.216	841.824	845.052	842.991	823.967	839.422	886.718

Kaynak: FAO

Dünya fındık üretim miktarları incelendiğinde ise Türkiye son 10 yıllık ortalamada yaklaşık %68'lik oranda kalmıştır (Şekil 2). Buna sebep diğer ülkeler nazarında üretim verimimizin düşük olmasıdır.

Şekil 2. 2001-2011 yılları ortalaması Dünya fındık üretim grafiği (ülke bazında)

Üretim miktarlarında seneden seneye dalgalanmalar meydana gelmiştir. Dünya fındık üretimi son 10 yıl içinde 2004 yılında en düşük 2008 yılında ise en yüksek üretime ulaşmıştır (Çizelge 1). Türkiye'de fındık üretiminde dünya üretimine göredaha fazla dalgalanma meydana gelmiş ve bu da dünya üretimine etki etmiştir. Üretimdeki dalgalanmaların sebebi kısmi periyodisite olarak görülebileceği gibi iklimsel faktörler de etkili olmuştur.

Çizelge 2. Dünya fındık üretim miktarları (ton)

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Türkiye	625.000	600.000	480.000	350.000	530.000	661.000	530.000	800.791	500.000	600.000	430.000
İtalya	117.000	119.458	83.292	143.356	87.879	142.109	128.231	111.841	106.600	90.270	128.940
ABD	44.910	17.690	34.380	34.019	25.038	37.195	33.568	29.030	42.638	25.401	34.927
Azerbaycan	15.945	16.120	19.895	5.491	27.986	24.625	27.462	27.745	30.430	29.454	32.922
Gürcistan	11.375	13.901	14.820	8.327	16.393	23.500	21.200	18.700	21.800	28.800	31.100
Çin	11.000	12.000	13.000	14.000	13.500	14.000	15.000	16.000	18.000	19.500	22.000
İran	11.749	12.000	5.794	15.384	17.889	18.000	22.716	20.000	21.000	20.284	21.440
İspanya	26.711	26.552	12.559	26.919	23.027	24.810	16.134	24.330	10.500	15.100	17.579
Diğer	16.015	15.930	16.526	18.025	17.532	19.526	20.989	21.452	25.198	26.890	24.089
Dünya	879.705	833.651	680.266	615.521	759.244	964.765	815.300	1.069.889	776.166	855.699	742.997

Kaynak: FAO

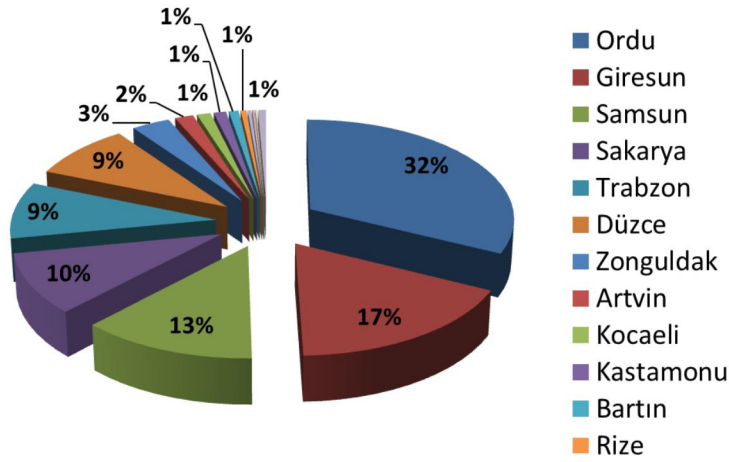
3. Türkiye’de Durum

Türkiye’de TUİK kayıtlarına göre 33 ilde fındık üretimi kaydedilirken fındık üretiminin ruhsatlı yapıldığı il sayısı 14’dür. Fındık üretimi il bazında incelendiğinde en fazla üretim alanı Ordu ilinde olup (%32), Giresun ve Sakarya takip etmektedir (Çizelge 3 ve Şekil 3). Toplam üretim alanının yaklaşık %90’ı Ordu, Giresun, Trabzon, Samsun, Sakarya ve Düzce illerinde bulunmaktadır.

Çizelge 3. Türkiye il bazında fındık üretim alanları (ha)

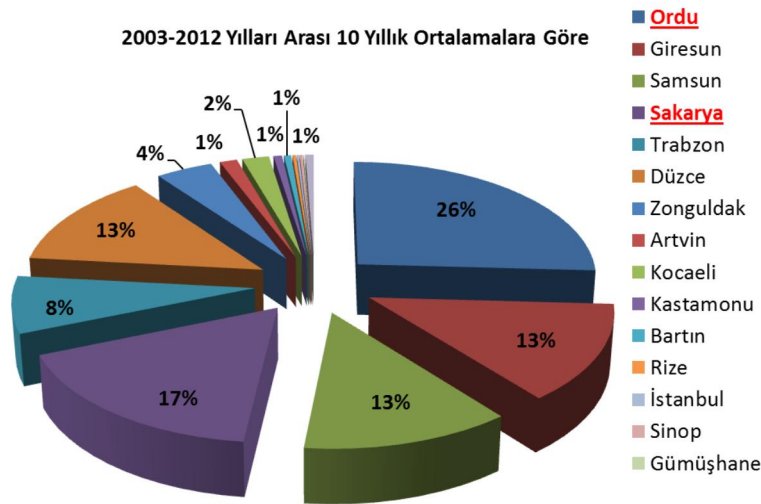
	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Ordu	185.832	215.923	212.649	220.825	220.729	214.053	196.123	200.538	227.054	230.398
Giresun	97.887	107.103	108.378	109.845	102.216	102.668	102.866	117.639	117.639	123.532
Samsun	79.527	83.033	87.046	87.866	90.330	92.727	90.976	88.341	88.341	89.616
Sakarya	68.136	68.360	68.661	68.671	68.563	69.451	69.276	69.193	69.085	70.080
Trabzon	50.306	50.328	50.326	48.326	52.964	52.962	54.837	62.809	64.283	65.476
Düzce	64.876	65.150	62.729	62.729	62.406	62.696	62.696	62.698	62.675	63.608
Zonguldak	24.596	24.597	24.597	24.425	23.334	23.428	23.418	23.418	23.418	23.756
Artvin	3.607	5.649	10.167	12.712	13.087	13.437	10.122	11.127	11.322	11.468
Kocaeli	6.757	8.995	9.309	9.229	8.419	8.419	8.434	8.439	8.435	8.558
Kastamonu	6.732	7.050	7.314	7.333	7.556	7.556	7.483	7.423	7.525	7.571
Bartın	3.041	3.041	3.138	3.753	3.808	3.908	3.908	3.141	4.102	6.087
Rize	2.052	3.080	3.080	3.080	2.051	3.565	3.558	3.558	3.558	3.610
İstanbul	2.174	2.174	2.174	2.174	2.174	2.162	2.162	2.162	2.162	2.193
Sinop	667	1.472	1.312	1.315	1.859	1.828	1.758	1.665	1.665	1.689
Gümüşhane	301	302	302	320	313	313	353	778	825	838
Diğer	3.509	3.743	3.818	3.624	4.010	4.022	4.898	4.937	4.877	4.957
TOPLAM	600.000	650.000	655.000	666.226	663.817	663.193	642.867	667.865	696.964	713.435

Kaynak: TUİK

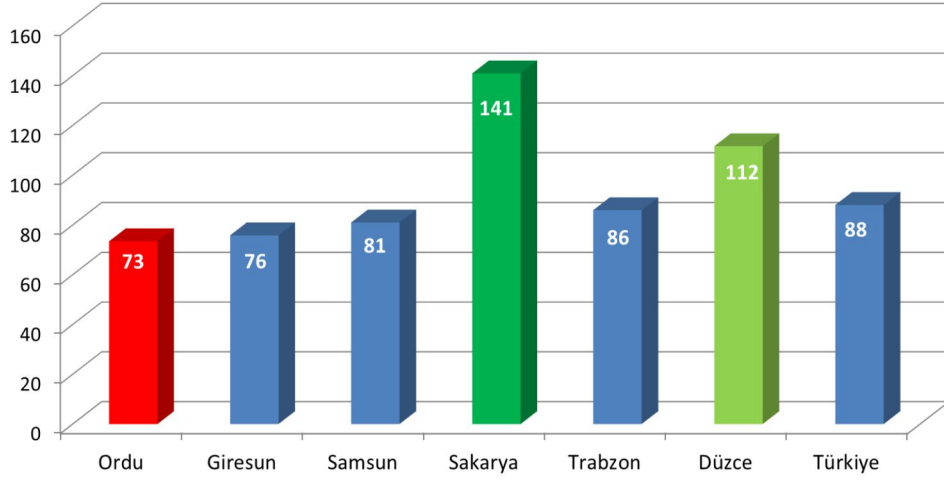
Şekil 3. 2012 yılı Türkiye fındık üretim alanı grafiği

Türkiye fındık üretim alanında olduğu gibi en fazla Ordu ilinde üretilmektedir. Üretimde Ordu ilini Sakarya, Giresun ve Samsun takip etmektedir (Şekil 4).

Şekil 4. 2003-2012 yılları ortalaması Türkiye fındık üretim miktarı grafiği

Üretim alanında olduğu gibi 6 il (Ordu, Giresun, Trabzon, Samsun, Sakarya ve Düzce) son 10 yıllık ortalamalara göre üretim miktarının yaklaşık %90'ını gerçekleştirmektedir (Çizelge 4). Diğer taraftan üretim verimlerine bakıldığında ise son 10 yıllık ortalama verilere göre Sakarya 141 kg/da ile zirvede yer alırken Düzce 112 kg/da ile takip etmektedir (Şekil 4). Türkiye ortalaması ise 88 kg/da'dır.

Şekil 5. 2003-2012 yılları ortalaması Türkiye fındık üretim verimi grafiği

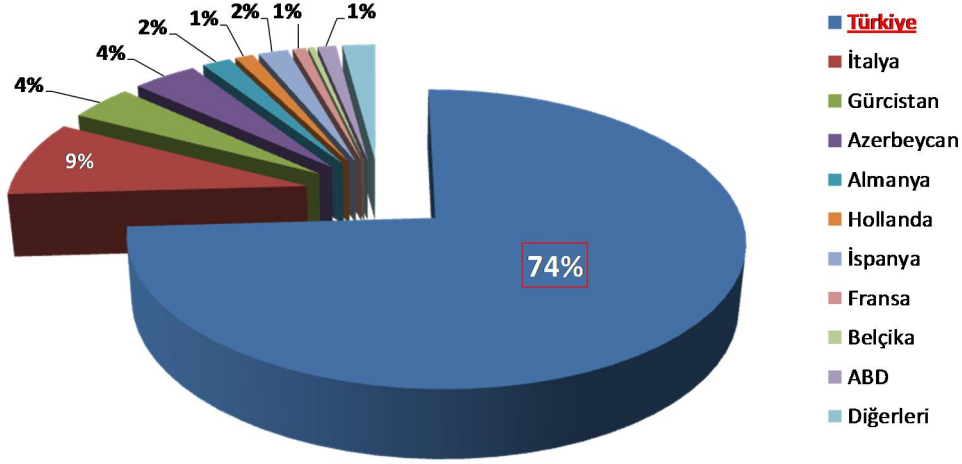
Çizelge 4. Türkiye il bazında fındık üretim miktarları (ton)

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Ordu	143.552	54.130	158.605	181.347	174.828	215.649	117.751	141.714	99.881	145.353
Giresun	62.951	11.480	83.821	86.131	48.457	136.138	68.974	74.944	67.603	101.532
Samsun	53.786	15.760	73.463	106.915	37.309	114.886	66.617	83.830	52.087	88.392
Sakarya	73.252	126.485	62.190	99.328	92.319	114.547	79.041	108.150	74.537	118.057
Trabzon	42.170	14.566	47.862	55.005	37.030	61.485	36.802	45.932	33.410	58.767
Düzce	68.913	83.531	57.473	80.137	71.699	91.272	72.399	78.902	45.098	81.278
Zonguldak	16.537	22.293	22.880	23.033	36.320	25.902	18.478	26.098	20.365	25.890
Artvin	4.236	1.644	2.295	7.394	7.319	9.376	10.439	10.711	9.416	9.414
Kocaeli	4.454	10.240	11.152	11.082	12.679	14.230	13.598	13.473	10.649	10.524
Kastamonu	2.885	2.960	1.996	1.898	3.366	4.633	4.025	4.311	4.488	4.993
Bartın	1.649	1.870	1.583	2.284	2.274	3.162	3.239	2.742	3.683	7.016
Rize	492	302	910	1.415	1.141	2.502	2.159	1.962	2.174	1.633
Sinop	708	1.240	1.248	1.303	1.634	1.863	1.216	1.439	1.092	1.024
Gümüşhane	210	210	221	228	196	223	225	648	758	903
Diğer	4.205	3.289	4.301	3.500	3.429	4.923	5.037	5.144	4.759	5.224
Türkiye	480.000	350.000	530.000	661.000	530.000	800.791	500.000	600.000	430.000	660.000

Kaynak: TÜİK

4. Dış Ticaret

Dünya fındık ihracatında (iç fındık) Türkiye son 10 yıllık ortalamada FAO kayıtlarına göre %74'lük paya sahiptir (Çizelge 5 ve Şekil 6). Türkiye'yi %9 ile İtalya takip etmektedir.

Şekil 6. 2001-2010 yılları ortalaması Dünya Fındık İhracatı grafiği

Çizelge 5. Dünya iç fındık ihracatı (ton)

Ülkeler	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Türkiye	174.728	157.595	136.648	134.557	131.770	158.583	140.117	134.663	128.702	149.605
İtalya	10.938	22.926	26.677	19.513	14.936	7.364	20.139	14.582	14.789	13.869
Georgia	3.771	3.510	5.219	3.692	9.464	11.534	11.087	5.740	14.366	9.610
Azerbaycan	4.203	7.131	9.121	3.078	10.822	7.150	10.023	6.304	12.135	8.468
Almanya	2.716	3.199	4.875	2.955	2.759	3.054	4.070	3.991	3.363	3.668
Hollanda	2.084	2.874	2.937	1.547	2.055	2.933	2.943	2.021	1.983	2.191
İspanya	3.727	4.022	4.920	3.293	5.637	2.032	2.914	1.941	3.248	2.109
Fransa	1.184	2.723	3.806	1.426	1.599	1.019	1.425	958	1.047	1.094
Belçika	646	1.726	1.252	1.107	459	226	308	487	508	943
ABD	1.533	795	4.086	2.807	4.991	2.022	1.788	2.261	1.391	714
Diğerleri	4.195	3.723	3.262	2.306	3.562	3.026	4.745	3.859	4.254	4.795
Dünya	209.725	210.224	202.803	176.281	188.054	198.943	199.559	176.807	185.786	197.066

Kaynak: FAO

Diğer taraftan Karadeniz İhracatçı Birlikleri Genel Sekreterliği (KİB)'in 2012-2013 sezonu verilerine göre Türkiye 108 ülkeye yaklaşık 301 Bin Ton iç fındık ihracatı gerçekleştirmiştir (Çizelge 6). Bu durumda rakamları revize ettiğimizde Dünya iç fındık ihracatında Türkiye'nin payı %74'den %85'lere kadar çıkmaktadır. İhracatın en fazla yapıldığı Ülke Almanya olup, Almanya, İtalya ve Fransa'ya gerçekleşen 2012 yılı ihracatı toplam ihracatın yaklaşık %52'si kadardır (Anonim, 2012a). Türkiye'nin 2012 yılı fındık ihracatından elde ettiği değer yaklaşık 1,8 Milyar \$ olup, bu değer 2012 yılı toplam tarım ürünleri ihracatı içinde %10'luk paya sahiptir (Anonim, 2012b).

Çizelge 6. Türkiye 2012-2013 sezonu iç fındık ihracatı

	Miktar		Değer	
	(ton)	(%)	(1000 \$)	(%)
ALMANYA	65.700	22	388.540	22
ITALYA	62.748	21	360.223	21
FRANSA	31.881	11	180.013	10
POLONYA	11.013	4	64.772	4
AVUSTURYA	10.831	4	63.122	4
KANADA	10.228	3	59.057	3
BELÇİKA	9.784	3	53.971	3
ISVICRE	9.061	3	51.897	3
RUSYA FED.	8.929	3	52.127	3
HOLLANDA	8.790	3	52.227	3
UKRAYNA	7.457	2	45.892	3
İSPANYA	6.984	2	39.107	2
A.B.D.	6.465	2	38.247	2
DİĞER	51.322	17	301.244	17
TOPLAM (108 ÜLKE)	301.193	100	1.750.439	100

Kaynak: KİB

5. Sonuç

Bugün itibariyle üretiminde üstün olduğumuz fındık için kısa vadede rakip olabilecek ülke yoktur. Ancak fındık üretiminde yeni olan ve üretimlerini daha da artırma çabası içinde olan ülkeler gerekli tedbirler alınmaz ise gelecekte risk olabileceklerdir. Ülkemizde fındık üretim verimliliği oldukça düşüktür. Birim alandan alınan fındığın ve kalitesinin artırılmasına yönelik çalışmalara önem verilerek üretim konusundaki dominant pozisyonumuzu uzun vadede korumamız gerekmektedir.

Türkiye hem üretimde hem de ihracatta bir numara olduğu fındıkta çerezlik tüketim ve gıda sanayiinde yeterli seviyelerde değildir. Üretilen fındığın tamamına yakını iç fındık olarak (yarı mamul) ihraç edilmektedir. Özellikle en önemli hammaddelerinden olan çikolatanın üretimi ihracatı gerçekleştirdiğimiz ülkelerde yapılmakta ve tekrar başka ülkelere ihraç (re-export) edilmektedir. Gıda sanayiinde geniş kullanım alanına sahip fındığın sadece çikolata değil diğer gıda ürünleri (fındık ezmesi, fındık cipsi, vs.) olarak da üretilmesi için çalışmalar yapılmalıdır. Ancak bu şekilde daha fazla döviz girdisi elde edilebileceği gibi ülke olarak sektöre daha hakim olunabilecektir.

6. Kaynaklar

Fao, 2013. Uluslararası Gıda ve Tarım Örgütü (Food and Agriculture Organization of The United Nations) www.fao.org

Fiskobirlik, 2013. Fındık Satış Kooperatifleri Genel Müdürlüğü www.fiskobirlik.org.tr

Kib, 2013. Karadeniz İhracatçı Birlikleri Genel Sekreterliği www.kib.org.tr

Tim, 2013. Türkiye İhracatçılar Meclisi www.tim.org.tr

Tuik, 2013. Türkiye İstatistik Kurumu www.tuik.gov.tr

Sıray, E., 2013, “Giresun İlinde Fındık Yetiştiren İşletmelerin Ekonomik Analizi, Üretim ve Pazarlama Sorunlarının Belirlenmesi”. TAGEM Sonuç Raporu, Giresun